

Rys historyczny czasopisma *Nowotwory* (1923-2005)

Prace kwartalnika „Nowotwory”, ich autorzy oraz kolejne komitety redakcyjne współtworzyli intelektualne podstawy rozwoju polskiej onkologii.

Prof. Hanna Kołodziejska

Okres międzywojenny

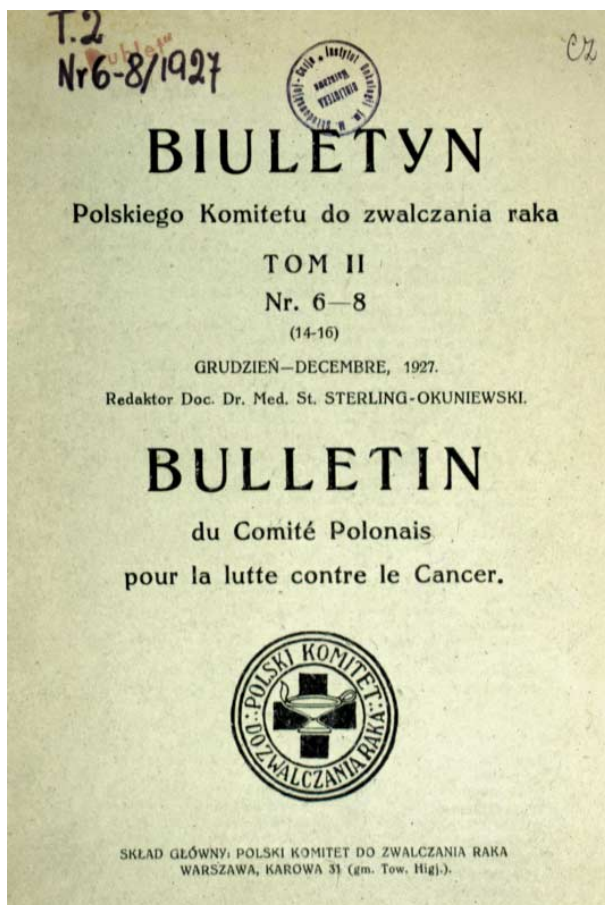
Myśl stworzenia specjalnego wydawnictwa, poświęconego zagadnieniom nowotworów i walki z rakiem powstała w Polsce, jako jedna z pierwszych w świecie. W 1906 r. dr M. Rejchman i dr J. Jaworski utworzyli w Warszawie Komitet do Walki z Rakiem, ustalając obszerny program działania i przewidując między innymi wydanie specjalnego pisma, poświęconego zagadnieniom walki z rakiem. Realizację tych zamierzeń uniemożliwiły jednakże trudności stwarzane przez władze okupacyjne. Dopiero po odzyskaniu przez Polskę niepodległości myśl zorganizowania

akcji przeciwrakowej odżyła na nowo. Dnia 6 czerwca 1921 roku ukonstytuował się w Warszawie Polski Komitet do Zwalczenia Raka. Pomimo skromnych środków materialnych Komitet przystąpił do działania w sposób energiczny i nacechowany wielkim zapałem. Widowym przejawem tej działalności stało się wydanie własnego czasopisma, któremu nadano nazwę *Biuletyn Polskiego Komitetu do Zwalczenia Raka* (Ryc. 1). Pierwszy zeszyt wymienionego czasopisma ukazał się w kwietniu 1923 r. Redaktorem Biuletynu został dr med. Stefan Sterling-Okuniewski.

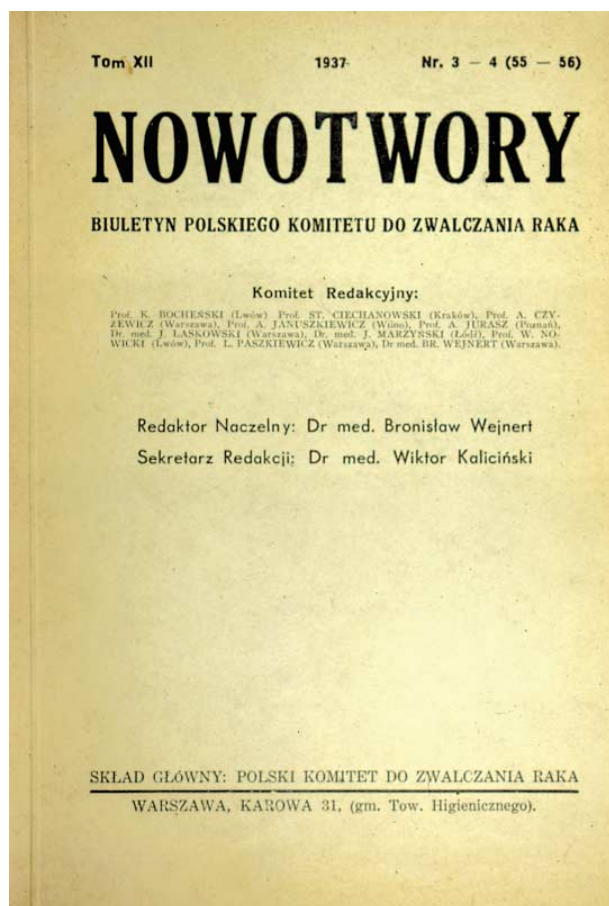
Było to wówczas przedsięwzięcie pionierskie. Wcześniej powstały zaledwie dwa czasopisma poświęcone wyłącznie walce z rakiem: niemiecka *Zeitschrift für Krebsforschung* (1903 r.) i francuski *Bulletin de l'Association Francaise pour l'Etude du Cancer* (1909 r.). Dla porównania – *Cancer Research* zaczął ukazywać się w roku 1940, a *Cancer, British Journal of Cancer, Journal of the National Cancer Institute* – dopiero w roku 1948.

Dalsze zeszyty *Biuletynu Polskiego Komitetu do Zwalczenia Raka* zaczęły się ukazywać w 3-miesięcznych odstępach, podając komunikaty z działalności, dane dotyczące akcji przeciwrakowej w kraju i za granicą oraz przegląd piśmiennictwa onkologicznego. Jeden z kolejnych zeszytów, na który złożyły się prace poświęcone patologii rozmaitych guzów złośliwych, otrzymał tytuł – *Nowotwory*. Nazwa ta musiała spotkać się z uznaniem, skoro od 1928 r. stała się właściwym, stałym tytułem pisma. Nazwę *Biuletyn Polskiego Komitetu do Zwalczenia Raka* pozostawiono w podtytule (Ryc. 2), co w oczywisty sposób dowodzi zachowania ciągłości.

O ile w *Biuletynie* przeważały prace o charakterze organizacyjnym, sprawozdawczym i przeglądy piśmiennictwa, o tyle w *Nowotworach* zaczęły one ustępować miejsca poważnym pracom naukowym, mającym często charakter doświadczalny. Był to świadomy wybór Redakcji, pragnącej stworzyć ambitne pismo o charakterze *par excellence* naukowym. *Nowotwory* stały się kwartalnikiem o doskonałej szacie graficznej, wydawanym na kredowym papierze. Poczyniono starania o zamieszczenie w niektórych pracach kolorowych wykresów i tablic, a nawet wielobarwnych mikrofotografii. Było to możliwe m.in. dzięki hojnemu wsparciu Fundacji im. hr. Jakuba Potockiego.

Ryc. 1. *Biuletyn Polskiego Komitetu do Zwalczenia Raka* ukazał się po raz pierwszy w 1923 roku

Ryc. 2. Od 1928 r. pismo ukazywało się jako *Nowotwory*, z zachowaniem poprzedniej nazwy w podtytule

Nie zapomniano o odnotowaniu wydarzeń o znaczeniu historycznym, np. 25-lecia odkrycia radu, lub stworzenia „Polskiego Daru Narodowego Marii Skłodowskiej-Curie” na rzecz budowy Instytutu Radowego w Warszawie.

Na łamach pisma zostały też utrwalone najważniejsze wydarzenia w dziedzinie walki z rakiem w Polsce.

Dnia 14 grudnia 1924 r. odbył się w Warszawie I Wszepolski Zjazd w Sprawie Walki z Rakiem zorganizowany przez Polski Komitet Przeciwrakowy. Przewodniczącym obrad był prof. St. Ciechanowski (Kraków). Dla upamiętnienia Zjazdu w roku 1925 ukazał się specjalny numer *Biuletynu* (nr 6), który podawał treść i przebieg obrad i zawierał postanowienia i uchwały, jakie zapadły na Zjeździe. Uchwały te miały poważne znaczenie dla rozwoju działalności przeciwrakowej w Polsce i tym samym otwierały nowe możliwości dla rozszerzenia perspektyw wydawniczych czasopisma onkologicznego. Podstawowym postanowieniem I Zjazdu było utworzenie Ogólnopolskiego Komitetu do Walki z Rakiem w Polsce oraz zorganizowanie samodzielnej sekcji dla prowadzenia badań nad rakiem przy Stowarzyszeniu Lekarzy i Przyrodników Polskich.

W okresie 1926-1928 Redakcja rozpoczęła zamieszczanie streszczeń prac z obcego piśmiennictwa z rozmaitych dziedzin nauki o raku. Streszczenia te, niekiedy bar-

dzo gruntowne i wyczerpująco omawiające dany temat, miały dużą wartość.

W roku 1929 zorganizowano w Warszawie II Zjazd Przeciwrakowy. Ze sprawozdania zamieszczonego w *Nowotworach* wynika, że Zjazd zgromadził 250 uczestników, a podczas obrad wygłoszono 14 referatów z dziedziny onkologii klinicznej i eksperymentalnej oraz z zakresu organizacji walki z rakiem.

Rok 1929 przyniósł także bardzo pożyteczną innowację w działalności Redakcji *Nowotworów*, a mianowicie zamieszczanie wykazu prac o tematyce onkologicznej, jakie ukazały się w piśmiennictwie polskim w okresie minionego roku.

W związku ze zwiększającym się napływem do teki redakcyjnej prac o różnorodnej tematyce zaszła konieczność rozszerzenia składu Redakcji *Nowotworów* i utworzenia Komitetu Redakcyjnego. Komitet ten ukonstytuował się w roku 1930 w następującym składzie: prof. K. Bocheński (Lwów), prof. S. Ciechanowski (Kraków), prof. A. Czyżewicz (Warszawa), prof. A. Januszewicz (Wilno), prof. A. Jurasz (Poznań), dr med. J. Laskowski (Warszawa), dr med. J. Marzyński (Łódź), prof. W. Nowicki (Lwów), prof. L. Paszkiewicz (Warszawa), dr med. B. Wejnert (Warszawa).

W roku 1932 ukazał się zeszyt 3/4 tomu VII, będący pamiątkiem III Ogólnopolskiego Zjazdu Przeciwrakowego w Łodzi, który odbył się w dniach 30-31 października 1932 r. Na Zjazd przybyło około 400 osób, w czasie obrad wygłoszono 32 referaty. Na łódzkim Zjeździe powstał projekt utworzenia Ogólnosłowiańskiej Ligi Przeciwrakowej z udziałem CSR, Jugosławii, Bułgarii i Polski, a *Nowotwory* miały przekształcić się w ogólnosłowiańskie czasopismo *Acta Slavica Neoplasmatica*. Projekt ten jednakże nie został urzeczywistniony.

W roku 1937 Redakcja *Nowotworów* wydała specjalny numer (zeszyt 1/2 tomu XII) będący pamiątkiem IV Ogólnopolskiego Zjazdu dla Walki z Nowotworami – w Wilnie, który odbył się w dniach 6-8 grudnia 1936 r. Materiały redagował Sekretarz Generalny Zjazdu prof. K. Pelczar. W zjazdowym numerze *Nowotworów* zgromadzono cenny i interesujący materiał obrazujący poważny dorobek rodzimy w zakresie onkologii. Obrady Zjazdu odbyły się w 6 sekcjach. Wnioski końcowe Zjazdu Wileńskiego nawołujące do organizacji specjalnych zakładów leczniczych dla chorych na nowotwory, ujednostajnienia metod leczenia raka na terenie całego kraju, doksztalcania lekarzy w dziedzinie onkologii i wprowadzenia wykładu z tego przedmiotu do programu studiów nie straciły do chwili obecnej nic ze swej aktualności.

Należy przypomnieć krótkie dane biograficzne redaktorów naczelnych *Biuletynu Polskiego Komitetu do Zwalczenia Raka* i czasopisma *Nowotwory* – doc. dr med. i fil. Stefana Sterlinga-Okuniewskiego (1884-1934) i dr med. Bronisława Wejnerta (1880-1946) oraz prof. dr med. J. Hornowskiego (1874-1923), który redagował zeszyt specjalny zatytułowany *Nowotwory*. Z zeszytem związana jest, jak już wspomniano, geneza obecnej nazwy czasopisma.

Doc. dr med. i fil. Stefan Sterling-Okuniewski urodził się w Warszawie w roku 1884. Tutaj ukończył szkołę średnią i rozpoczął studia na Wydziale Lekarskim Uniwersytetu Warszawskiego. Za udział w ruchu niepodległościowym został wydalony z uczelni i w roku 1904 zmuszony był wyjechać za granicę, gdzie po studiach w Zurychu i Wrocławiu uzyskał dyplomy doktora medycyny i doktora filozofii. W Łodzi założył pierwszą w Polsce Przychodnię Przeciwrakową. W roku 1924 habilitował się z dziedziny patologii i terapii chorób wewnętrznych, prowadząc następnie wykłady zlecone dla studentów. W roku 1928 powołany został na stanowisko ordynatora Oddziału Wewnętrznego Szpitala Ujazdowskiego i pozostał na nim do końca życia.

Działalność na polu zwalczania raka wznowił w roku 1921 będąc jednym z głównych założycieli Polskiego Komitetu do Zwalczania Raka. Od początku, tj. od 1923 r. zajmował stanowisko Redaktora *Biuletynu*, a następnie pisma *Nowotwory* i położył olbrzymie zasługi zarówno

Ryc. 3. Doc. Stefan Sterling-Okuniewski
– pierwszy Redaktor w latach 1923-34

dla rozwoju czasopisma, jak na polu organizacji walki z rakiem. Był jednym z najbardziej zasłużonych i najpracowitszych członków Zarządu Polskiego Komitetu do Zwalczania Raka, odgrywając czołową rolę w organizacji zjazdów i wystaw przeciwrakowych. Doc. dr med. Stefan Sterling-Okuniewski do ostatnich chwil życia kierował Redakcją czasopisma *Nowotwory*, wykazując niepospolitą energię, pracowitość i wielką erudycję (Ryc. 3).

Dr med. Bronisław Adam Wejnert został naczelnym redaktorem *Nowotworów* po śmierci doc. Sterling-Okuniewskiego w roku 1934 i pracował na tym stanowisku do wybuchu wojny. Studia lekarskie ukończył w 1906 r. na Uniwersytecie w Dorpacie. W I Wojnie Światowej brał

Ryc. 4. Dr Bronisław Wejnert – Redaktor w latach 1934-39

udział w szeregach armii rosyjskiej w randze kapitana-lekarza i przebywał przez 4 lata w Rosji. Po powrocie do Polski rozpoczął ożywioną pracę na polu walki z rakiem. W roku 1921 był jednym z założycieli Polskiego Komitetu do Zwalczania Raka i jednym z najbardziej czynnych członków Zarządu, piastując godność wiceprezesa aż do wybuchu wojny. Uruchomił pierwszą w Warszawie przychodnię dla chorych na nowotwory. Przez całe życie żywo interesował się sprawą organizacji specjalnych oddziałów dla chorych na raka i opieki nad nieuleczalnie chorymi. Dr Wejnert wybitnie przyczynił się do organizacji czterech Zjazdów Przeciwrakowych w Polsce w okresie 1924-1936, brał żywy udział w pracach Komitetu Budowy Instytutu Radowego im. Marii Skłodowskiej-Curie w Warszawie (Ryc. 4).

Prof. dr med. Józef Hornowski był znakomitym anatomopatologiem, czynnie uczestniczył w pracach Polskiego Komitetu do Zwalczania Raka jako przewodniczący posiedzeń naukowych, prelegent w organizowanych wykładach oraz współredaktor prac opublikowanych w specjalnym zeszycie zatytułowanym *Nowotwory*.

Świadectwo dojrzałości uzyskał w Lublinie w roku 1895, a następnie wyjechał do Dorpatu celem studiów na Wydziale Lekarskim. Już jako student wykazał olbrzymią inteligencję i dał się porwać urokowi prawdziwej nauki. W latach 1900-1901 odbył studia w Paryżu i Berlinie, po czym w okresie 1902-1907 pracował w Szpitalu Przemienienia Pańskiego w Warszawie pod kierunkiem Edwar-da Zielińskiego, interesując się szczególnie anatomią patologiczną. W roku 1907 uzyskał asystenturę w Zakładzie Anatomii Patologicznej we Lwowie i wstąpił na drogę badacza-teoretyka. W roku 1908 został promowany na stopień doktora medycyny. W roku 1910 habilitował się, a w roku 1914 objął katedrę anatomii patologicznej we Lwowie. W roku 1919 objął kierownictwo Zakładu Anato-

Ryc. 5. Prof. dr med. Józef Hornowski (1874-1923)

mii Patologicznej na Uniwersytecie Warszawskim. Wykazał się tak ogromną wiedzą i zdolnościami badawczymi, że został wybrany członkiem Państwowej Rady Zdrowia i Polskiej Akademii Umiejętności (Ryc. 5).

Sekretarzem Redakcji był w latach 1928-29 dr Józef Laskowski (1900-1970) patolog. Od chwili powstania Instytutu Radowego pracował w nim jako kierownik Pracowni Histopatologicznej przez 38 lat. W latach 1956-61 był dyrektorem Instytutu. Twórca m.in. polskiej szkoły histokliniki, pierwszy w Polsce wprowadził metodę oligobiopsji. Członek Polskiej Akademii Umiejętności i Polskiej Akademii Nauk, pierwszy Członek Honorowy Polskiego Towarzystwa Onkologicznego.

Od 1929 r. do wybuchu wojny sekretarzem Redakcji był dr Wiktor Kaliciński (1896-1940) patolog, żołnierz POW i Pierwszej Brygady Legionów, uczestnik wojny 1920 r. Kierownik Zakładu Patologii Szpitala Ujazdowskiego, mjr WP. Obdarzony najwyższym zaufaniem środowiska legionowego dokonał w 1935 r. wraz z Józefem Laskowskim balsamacji zwłok Marszałka Józefa Piłsudskiego. Na fotografii z pogrzebu Marszałka na Wawelu widoczny obok Aleksandry Piłsudskiej i gen. Bolesława Wieniawy Długoszowskiego. Wieloletni aktywny członek Komitetu do Zwalczania Raka. Więzień Kozielska, zamordowany przez NKWD w Katyniu.

W latach 1923-38 ukazało się 13 tomów czasopisma w następującym porządku:

Tom I	(Nr 1-8)	- 1923-1925
Tom II	(Nr 9-16)	- 1926-1927
Tom III	(Nr 17-20)	- 1928-1929
Tom IV	(Nr 21-24)	- 1929-1930
Tom V	(Nr 25-28)	- 1930
Tom VI	(Nr 29-32)	- 1931
Tom VII	(Nr 33-36)	- 1932
Tom VIII	(Nr 37-40)	- 1933
Tom IX	(Nr 41-45)	- 1934

Tom X	(Nr 45-48)	- 1935
Tom XI	(Nr 49-52)	- 1936
Tom XII	(Nr 53-56)	- 1937
Tom XIII	(Nr 57-60)	- 1938

Wydanie tomu XIV przerwane zostało przez wybuch wojny.

Wykaz ważniejszych prac ogłoszonych w *Biuletynie Polskiego Komitetu do Zwalczania Raka* i piśmie *Nowotwory* w okresie 1923-1938

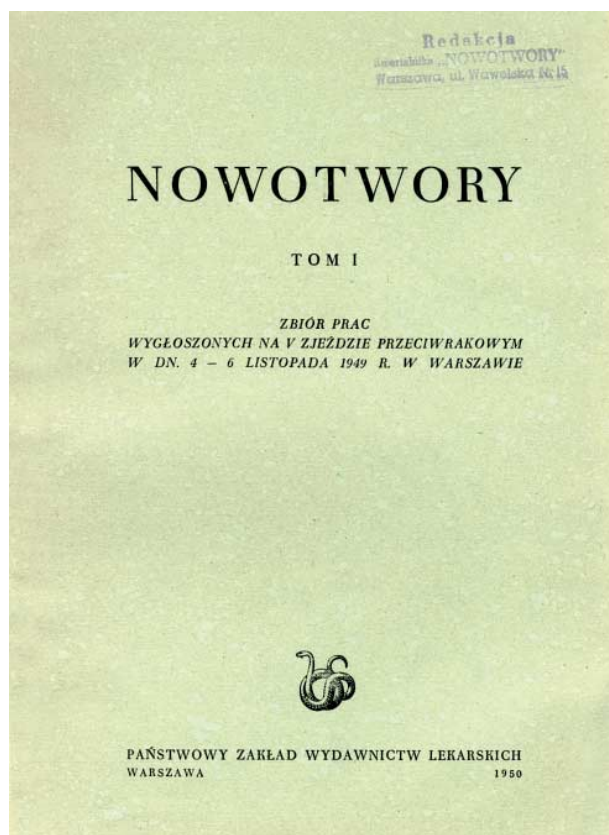
1. Raczyński SM. W sprawie walki z rakiem. *Biul Pol Kom Zwalcz Raka* 1923; 1: 6-27.
2. Hornowski J. W sprawie nazw „rak” i „mięsak”. *Nowotwory* 1923; 2, 1: 5-6.
3. Paszkiewicz L. O rakotwórczym działaniu smoły pogazowej. *Nowotwory* 1923; 2, 1: 7-29.
4. Skubiszewski L.. Nowotwory tarczycy. *Nowotwory* 1923; 2, 1; 30-46.
5. Dąbrowska J. Kilka uwag o nowotworach i nowotworzeniach w układzie krwiotwórczym na podstawie spostrzeżanego przypadku przerostu układu siateczkowo-śródbłonkowego. *Nowotwory* 1923; 2, 1: 47-60.
6. Kowalski W. Znaczenie filogenezy w powstawaniu nowotworów w związku z epulis congenita. *Nowotwory* 1923; 2,1: 61-69.
7. Czarnocki W. Kilka uwag o nowotworach grasicy na podstawie spostrzeżanego przypadku grasiczaka złośliwego (thymoma malignum). *Nowotwory* 1923; 2, 1: 70-79.
8. Wusatowski J. Pierwotny rak wątroby. *Nowotwory* 1923; 2,1: 80-95.
9. Siedlecka A. Sarcoma primitivum pulmonis (łącznotkankowiec złośliwy, mięsak). *Nowotwory* 1923; 2, 1: 96-102.
10. Półtorzycka St. Przyczynek do nowotworów złośliwych z kłębka szyjnego. *Nowotwory* 1923; 2, 1: 103-108.
11. Wejnert B. Rak w stosunku do innych chorób przewodu pokarmowego. *Biul Pol Kom Zwalcz Raka* 1923; 8: 42-45.
12. Grundzach I. Rak a nauka o witaminach. *Biul Pol Kom Zwalcz Raka* 1923; 8: 36-41.
13. Mikłaszewski W. Próba statystyki nowotworów złośliwych w Rzeczypospolitej Polskiej – rozdział I. *Biul Pol Kom Zwalcz Raka* 1923; 8: 3-11.
14. Bartkiewicz B. Wpływ najnowszych poglądów z zakresu biologii raka na leczenie jego teraz i w przyszłości. *Biul Pol Kom Zwalcz Raka* 1923; 8: 17-36.
15. Jakubowicz H. O wartości odczynu Bothelo w diagnostyce raka. *Biul Pol Kom Zwalcz Raka* 1924; 4: 8-12.
16. Czyżewicz A. O leczeniu nowotworów radem. *Nowotwory* 1929; 4, 1: 48-73.
17. Hirszfild L, Halberówna W, Laskowski J. O własnościach serologicznych tkanki normalnej i rakowej. *Nowotwory* 1929; 4, 1: 98-100.

18. Eiger M. O badaniach interferometrycznych. *Nowotwory* 1929; 4, 1: 100-113.
19. Eiger M., Czarnecki E. Wpływ układu nerwowego mimowolnego na powstawanie nowotworów doświadczalnych. *Nowotwory* 1929; 4, 1: 113-121.
20. Floksztrumpf M, Kołodziejski J, Milewski. Współczesne leczenie ołowiem nowotworów złośliwych. *Nowotwory* 1929; 4, 1: 153.
21. Floksztrumpf M. Wyniki trzyletniego stosowania radu w nowotworach złośliwych narządów rodnych kobiet. *Nowotwory* 1929; 4, 1: 144-153.
22. Flaks J. Wpływ tarczycy na wzrost mięsaka szczurzego. *Nowotwory* 1929; 4, 1: 122-144.
23. Pelczar K. O przebiegu niektórych odczynów odpornościowych w raku. *Nowotwory* 1929; 4, 1: 97.
24. Miklaszewski W. Próba statystyki nowotworów złośliwych w Rzeczypospolitej Polski. *Nowotwory* 1929; 4, 2: 188-216; 384-402.
25. Pruszczyński A. Nabłonkowiec złośliwy jądra z komórek macierzystych plemników, *Nowotwory* 1929; 2: 155-172.
26. Stein J. O tworach żółciakowych (Xanthomata). *Nowotwory* 1929; 4, 2: 172-188; 3, 272-289.
27. Kalecka R. Wahania poziomu cholestryny we krwi u chorych na raka pod wpływem promieni Röntgena. *Nowotwory* 1929; 4, 3: 263-271.
28. Grynkrant B. O czynniku w powstawaniu, życiu i leczeniu nowotworów. *Nowotwory* 1929; 4, 3: 249-262.
29. Wejnert B. Medycyna zapobiegawcza w raku. *Nowotwory* 1929; 4, 4: 293-304.
30. Eiger M, Czarnecki E. Badania nad nowotworami doświadczalnymi. *Nowotwory* 1929; 4, 4: 331-380.
31. Sterling-Okuniewski S. Skojarzenie mięsaka płuca z gruźlicą i kiłą. *Nowotwory* 1931; 6, 1: 10-17.
32. Stein J. O chlormacie. *Nowotwory* 1931; 6, 2: 80-97; 3-4: 159-173.
33. Schl(nvogt E. Gruczolak torbielowaty trzustki. *Nowotwory* 1931; 6: 3-4, 145-158.
34. Kosieradzki K. W sprawie raka u osobników młodych. *Nowotwory* 1931; 6, 2: 106-120; 3-4: 193-222.
35. Karnicki W. Wpływ gruczolów dokrewnych na powstawanie i zachowanie się nowotworów doświadczalnych. *Nowotwory* 1931; 6, 2: 98-105; 3-4: 174-192.
36. Tur. J. Studia nad nowotworami u zarodków. *Nowotwory* 1935; 10, 1-4: 1-115.
37. Hirszfeld L. Podstawy teoretyczne serodiagnostyki nowotworów. *Nowotwory* 1936; 11, 1-4: 3-24.
38. Chodkowska S. Przypadek złośliwego mieszańca pęcherzyka żółciowego. *Nowotwory* 1936; 11, 1-4: 25-34.
39. Floksztrumpf M. Odległe wyniki leczenia raków odbytnicy radem. *Nowotwory* 1936; 11, 1-4: 35-41.
40. Nielipiński W. Rola konstytucji u chorych na Nowotwory złośliwe. *Nowotwory* 1938; 13, 1: 7-24.
41. Wodziński M. O pierwotnych mięsakach jelit. *Nowotwory* 1938; 13, 1: 35-65.
42. Kasprzyk M. Włókna kratkowe w nowotworach i ich znaczenie rozpoznawcze. *Nowotwory* 1938; 13: 1, 67-92.
43. Dmochowski L. O metodzie leczniczej Freund'a w schorzeniu rakowym. *Nowotwory* 1938; 13, 1: 93-101.
44. Osuchowski M. Statystyka chorych na raka i inne nowotwory złośliwe z obszaru całej Rzeczypospolitej Polskiej za rok 1935. *Nowotwory* 1938; 13, 1: 103-116.
45. Dmochowski L. Badania doświadczalne nad nowotworami zwierzęcymi przeszczepialnymi – rakiem Brown-Perce'a u królików i mięsako-tłuszczakiem Murray'a u świnek morskich. *Nowotwory* 1936; 13, 2: 129-182.
46. Gottlieb G, Spritzer M, Taschner E. Badania doświadczalne nad ogólnym działaniem ciał rakotwórczych. *Nowotwory* 1938; 13, 2: 183-201.
47. Stołyhłowa E, Nielipiński W. Z badań nad współzależnością lokalizacji raka, a typem rasowym. *Nowotwory* 1938; 13, 2: 203-238.
48. Zakrzewski Z. Zagadnienia odporności nowotworów złośliwych. *Nowotwory* 1938; 13, 3-4: 257-330.
49. Laskowski J. O szczególnych postaciach raka płaskonabłonkowego. *Nowotwory* 1938; 13, 3-4: 331-342.
50. Stein J. O wpływie odpornościowych surowic cytotoksycznych oraz normalnych surowic obcogatunkowych na hodowlę tkanek in vitro. *Nowotwory* 1938; 13, 3-4: 343-383.
51. Sosin J. Z doświadczeń z mięsakiem Jensena: jego wzrost i sprawa odporności. *Nowotwory* 1938; 13, 3-4: 385-404.
52. Stein J. W sprawie histiogenezy oraz istoty guzów brodawczakowatych wśierdza. *Nowotwory* 1938; 13, 3-4: 405-448.
53. Grodzieński E. Z kliniki rozsianego zrakowacenia kostnego. *Nowotwory* 1938; 13, 3-4: 449-460.
54. Żebrowski A. Kilka uwag o raku doświadczalnym królików typu Brown-Wade-Pearce. *Nowotwory* 1938; 13, 3-4: 461-468.

Okres powojenny

Po przerwie wojennej pierwszy zeszyt (a zarazem tom) *Nowotworów* ukazał się w 1950 r. (Ryc. 6). Zawierał zbiór prac z V Zjazdu Przeciwrakowego, który odbył się rok wcześniej w Warszawie. Wydany został przez Państwowy Zakład Wydawnictw Lekarskich. Przez kolejnych 5 lat (z wyjątkiem przerwy w 1953 r.) pismo wychodziło w postaci jednotomowych roczników. W 1952 r. po raz pierwszy w druku ukazał się adres Redakcji: Instytut Onkologii ul. Wawelska 15.

W 1956 r. *Nowotwory* stały się kwartalnikiem. Wydawcą pozostał PZWL (innych wtedy nie było), ale od pierwszego zeszytu tego roku w podtytule pojawił się zapis: „Organ Polskiego Towarzystwa Onkologicznego i Instytutu Onkologii im. Marii Skłodowskiej-Curie” (Ryc. 7). W 1957 r. (odwilż popaździernikowa!) po raz pierwszy na okładce mógł się z powrotem pojawić znak dawnego Polskiego Komitetu do Zwalczenia Raka – teraz jako znak Polskiego Towarzystwa Onkologicznego (Ryc. 8). Były to wówczas znaczące zdarzenia – w poprzedzającym

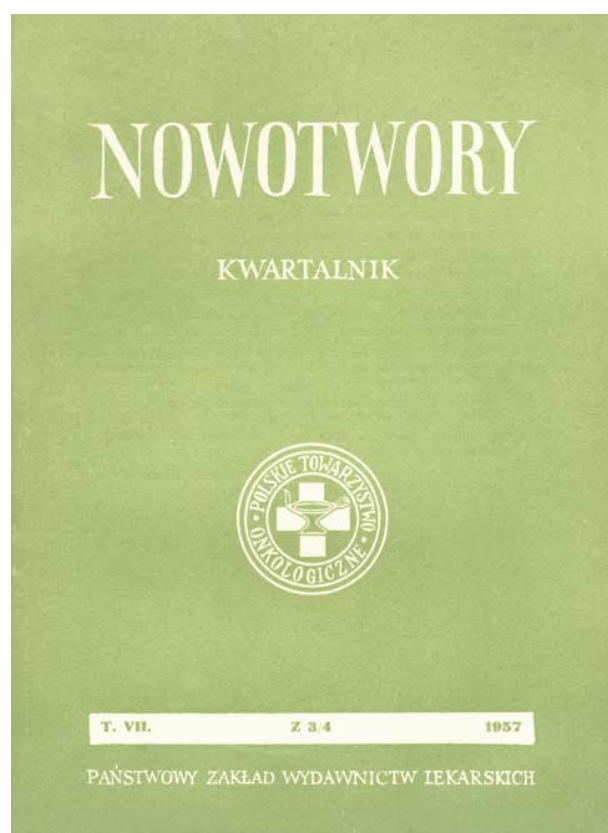
Ryc. 6. Pierwszy powojenny zeszyt (a zarazem – rocznik) ukazał się w 1950 roku

okresie stalinowskim nie pozwalano na kontynuację działalności lekarskich stowarzyszeń przedwojennych.

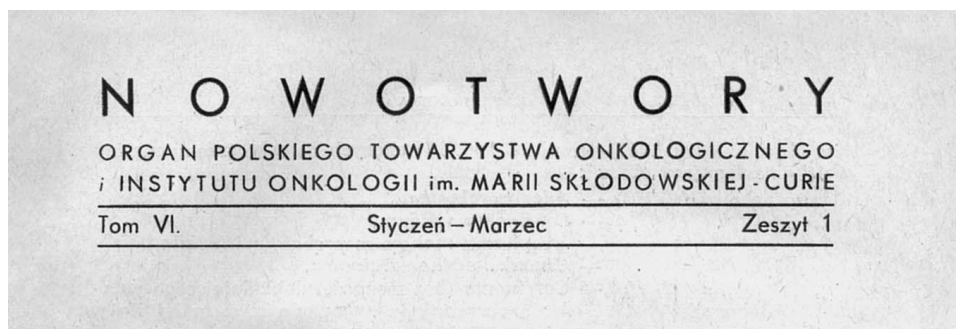
Po wznowieniu wydawania pisma, w latach 1950-56, *Nowotwory* redagował Franciszek Łukaszczyk (1897-1956), pierwszy dyrektor Instytutu Radowego w latach 1932-56. Stypendysta Fondation Curie w Paryżu, uczeń Claudiusa Regaud, twórca klinicznej szkoły onkologicznej w Polsce. Członek założyciel Polskiego Towarzystwa Przeciwrakowego, przewodniczący Polskiego Towarzystwa Onkologicznego, członek Polskiej Akademii Umiejętności. (Ryc. 9).

Po jego śmierci przez kolejnych 18 lat pismem kierował prof. Witold Rudowski (1918-2001) chirurg, po wojnie członek pierwszego zespołu chirurgicznego Instytutu Radowego, wieloletni sekretarz naukowy Instytutu. Dyrektor Instytutu Hematologii, członek rzeczywisty Polskiej Akademii Umiejętności i Polskiej Akademii Nauk, przewodniczący Światowego Kolegium Towarzystw Chirurgicz-

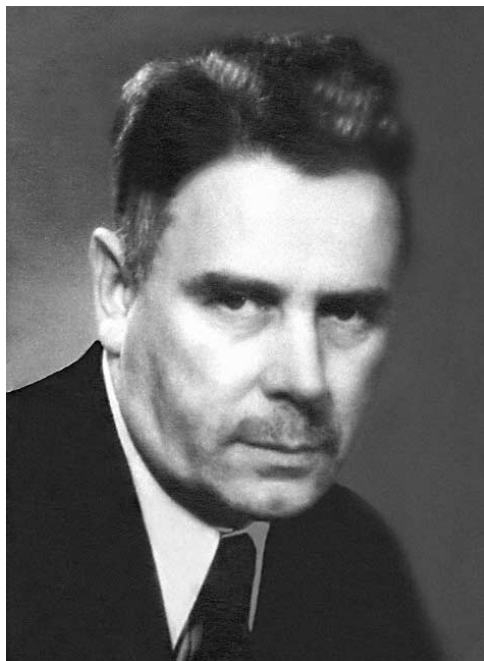
nych, wiceprzewodniczący Światowej Organizacji Zdrowia, doktor *honoris causa* 8 uczelni. Światowej sławy uczoney, a zarazem humanista i erudyta (Ryc. 10). Tak opisywał początki swej roli: „Moje osobiste związki z Redakcją kwartalnika *Nowotwory* rozpoczynają się w roku 1956, w którym powołany zostałem na Sekretarza Redakcji. Niestety, był to okres pogarszającego się zdrowia Redaktora Naczelnego prof. Franciszka Łukaszczyka, który mimo postępującej szybko choroby popromiennej nadal interesował się poziomem i oceną prac wpływających do Redakcji *Nowotworów*. Pamiętam pewnego dnia dyskusję nad składem nowego zeszytu *Nowotworów* przeprowadzoną z prof. Łukaszczykiem wkrótce po wykonaniu Mu przeze mnie bezpośredniego przetoczenia krwi od dawcy, po którym stan Profesora dramatycznie lecz niestety krótkotrwale się polepszył”.

Ryc. 8. Dawny znak Polskiego Komitetu do Zwalczenia Raka – obecnie jako znak Polskiego Towarzystwa Onkologicznego – mógł pojawić się na okładce dopiero w wyniku „odwilży popaździernikowej” w 1957 roku

Ryc. 7. W 1956 r. odnotowano w podtytule, że pismo jest organem Polskiego Towarzystwa Onkologicznego i Instytutu Onkologii

Ryc. 9. Dr Franciszek Łukaszyk wznowił wydawanie pisma po wojnie i był jego Redaktorem w latach 1950-56

Ryc. 10. Od 1956 roku Redaktorem pisma przez 18 lat był prof. Witold J. Rudowski

Redakcja nie miała wówczas osobnego lokalu. Prof. Rudowski wspominał: „Żywo w mej pamięci stoją posiedzenia Komitetu Redakcyjnego odbywające się w Bibliotece Instytutu Onkologii, które doprowadziły do ustalenia regulaminu zamieszczania prac, kryteriów, jakim nadesłane prace powinny odpowiadać... Klimat tych posiedzeń, pozbawionych przymusu obecności, pełnych rzeczowości, rzetelnej krytyki naukowej, pozostanie na zawsze w mej pamięci”.

W czerwcu 1974 r., po uprzedniej rezygnacji prof. Rudowskiego, Walne Zgromadzenie XIII Zjazdu Polskiego Towarzystwa Onkologicznego powierzyło funkcję Redaktora prof. Hannie Kołodziejkiej (1914-2004) (Ryc. 11). Pracowała w Instytucie Radowym od 1943 r., po wojnie kierowała odbudową Instytutu. Następnie uczestniczyła w Polskiej Misji Zaopatrzeniowej w USA – dzięki tej działalności uzyskaliśmy m.in. 8 g radu i 10 aparatów do rentegnoterapii. W latach 1954-80 dyrektor krakowskiego Oddziału Instytutu, m.in. zainicjowała nauczanie

Ryc. 11. Prof. Hanna Kołodziejka pełniła funkcję Redaktora przez cztery kolejne kadencje – w latach 1975-90

Tab. I. Redaktorzy i Rada Redakcyjna *Nowotworów* w okresie powojennym

Rok	Redaktor Naczelny	Zast./Sekret. nauk.	Nowi członkowie Rady Redakcyjnej
1950	F. Łukaszczyk		
1951	"		
1952	"		
1954	"		
1955	"		
1956	"	W. Rudowski (sekr. od zes. 2)	
	W. Rudowski	J. Zborzil (od zes. 4)	J. Laskowski, H. Kołodziejska, H. Godlewski
1957	"	"	
1958	"	"	K. Dux
1959	"	"	
1960	"	"	
1961	"	"	
1962	"	"	
1963	"	"	W. Jasiński
1964	"	"	
1965	"	"	
1966	"	"	J. Święcki
1967	"	"	
1968	"	"	
1969	"	"	
1970	"	"	
1971	"	"	A. Urban
1972	"	"	
1973	"	"	
1974	"	"	
1975	H. Kołodziejska	M. Pawlicki (sekr. nauk.)	M. Dąbska, H. Glińska, T. Koszarowski, J. Kujawska, A. Marczyńska, A. Michałowski, J. Oszaeki, J. Staszewski, J. Steffen, L. Tarłowska
1976	"	"	
1977	"	"	
1978	"	"	
1979	"	"	A. Hliniak, O. Mioduszevska
1980	"	"	
1981	"	P. Siedlecki (sekr. nauk.)	
1982	"	"	A. Kułakowski, M. Pawlicki,
1983	"	"	J. Buraczewski, Z. Kuratowska, W. Zatoński
1984	"	"	
1985	"	"	
1986	"	"	
1987	"	J. Meyza (zast.)	J. Leńko, Z. Paszko, J. Skolyszewski
1988	"	"	
1989	"	"	
1990	"	"	
1991	J. Meyza	E. Towpik (zast.) D. Sadowska (sekr. techn.)	A. Borkowski, M. Chorąży, J. Dziukowa, B. Gwiazdowska, P. Janik, Z. Kietlińska, J. Kuś, T. Lewiński, B. Maciejewski, J. Meder, W. Olszewski, J. Pęszyński, J. Siedlecki, P. Siedlecki, J. Szymendera
1992	"	"	
1993	"	"	
1994	"	"	
1995	E. Towpik	D. Sadowska (red. techn.)	D. Bobilewicz, J. Jarosz, W. Mazurowski, M.P. Nowacki, M. Reinfuss, J. Meyza
1996	"	"	

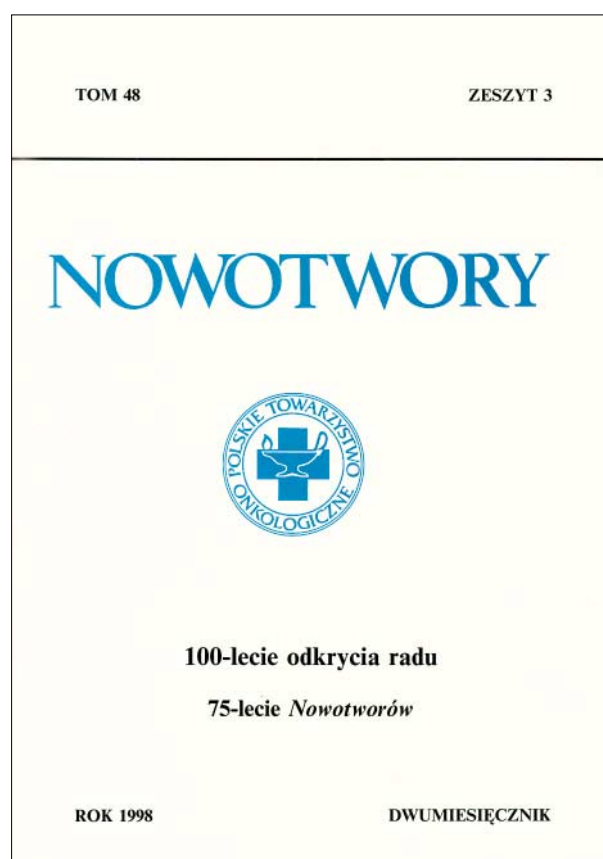
Rok	Redaktor Naczelny	Zast./Sekret. nauk.	Nowi członkowie Rady Redakcyjnej
1997	”	”	A. Cichocki, W. Domagała, B. Jarzab, J. Jassem, A. Kawecki, K. Kobus, A. Kopacz, J. Kornafel, S. Korzeniowski, I. Kozłowicz-Gudzińska, G. Madej, Cz. Radzikowski, W. Ruka, J. Zieliński
1998	”	”	J. Fijuth, J. Jaśkiewicz, A. Szawłowski
1999	”	”	E. Butruk, M. Krzakowski, A. Kukwa, J. Kulpa, J. Markowska, J. Kulpa, A. Sokołowski, S. Szala, K. Urbański
2000	”	”	
2001	”	”	C. Altaner, M. Baumann, S.M. Bentzen, R.W. Blamey, R.M. Bukowski, L. Cataliotti, S. Dische, N. Gupta, R. Hancock, K.P. Hanson, H. zur Hausen, J. Horton, A. Howell, C.P. Karakousis, J. Kupiec-Weglinski, R.F. Mould, H.T. Mouridsen, J. Overgaard, L.J. Peters, R. Rosell, M.I. Saundres, I.E. Smith, D.S. Soutar, A. Turrisi, Z. Wajsman, C.J.H. van de Velde, J.B. Vermorken, P.H. Wiernik, H. R. Withers, C. Zielinski
2002	” R.F. Mould (Co-Editor)	”	J. van Dongen, J. Horton, M. Marchetti, T. Pieńkowski, M. Wojtukiewicz
2003	”	”	M. Baum
2004	”	”	J. Walewski

onkologii dla studentów medycyny, była redaktorem i współautorem pierwszego polskiego podręcznika onkologii (1953 r.), w latach 1964-74 była przewodniczącą Zarządu Głównego Polskiego Towarzystwa Onkologicznego. Krakowski Oddział przy ul. Garncarskiej stał się wówczas siedzibą Zarządu i Redakcji. Komitet Redakcyjny uległ znacznemu poszerzeniu (Tab. I). Sekretarzem naukowym został (ówczesny doktor) Marek Pawlicki. W latach 1981-86, po powrocie siedziby Redakcji do Warszawy, sekretarzem naukowym był dr Piotr Siedlecki, a po jego rezygnacji w 1987 r. funkcję zastępcy Redaktora Naczelnego objął prof. Jerzy Meyza.

W piśmie ukazywały się najważniejsze polskie prace z zakresu onkologii. Komitet Redakcyjny zainicjował też publikację serii artykułów dotyczących historii walki z rakiem w Polsce – ukazało się na ten temat w sumie 11 prac. Prof. Kołodziejaska, podsumowując po latach swoją pracę w piśmie, napisała: „Prace kwartalnika *Nowotwory*, ich autorzy oraz kolejne komitety redakcyjne współtworzyli intelektualne podstawy rozwoju polskiej onkologii. Bezpośredni udział w długiej historii tego pisma stanowił dla mnie wielki zaszczyt”.

W latach 1991-1994 kierował pismem prof. Jerzy Meyza, (Ryc. 10). Był to okres trudny – PZWL zrezygnował z wydawania wszystkich naukowych czasopism lekarskich, trzeba było dostosować się do warunków transformacji. Prof. Meyza z powodzeniem przeprowadził pismo przez ten okres, zainicjował też zmianę i unowocześnienie układu i szaty graficznej (Ryc. 12). Redakcja po raz pierwszy uzyskała własną, choć skromną, siedzibę – część pokoju na parterze Instytutu przy ul. Wawelskiej, obok Zakładu Radioterapii. Obok publikowania najważniejszych polskich doniesień z zakresu onkologii klinicznej odnotowano też – w szeregu artykułów wspomnieniowych – Jubile-

uszowy Rok Onkologii Polskiej (1932-1992) i 70-lecie kwartalnika – w 1993 roku. W chwili przenoszenia się Centrum Onkologii na Ursynów otrzymaliśmy pierwszy „prawdziwy” własny lokal w budynku mieszczącym m.in. Bibliotekę Naukową i dużą salę wykładową.

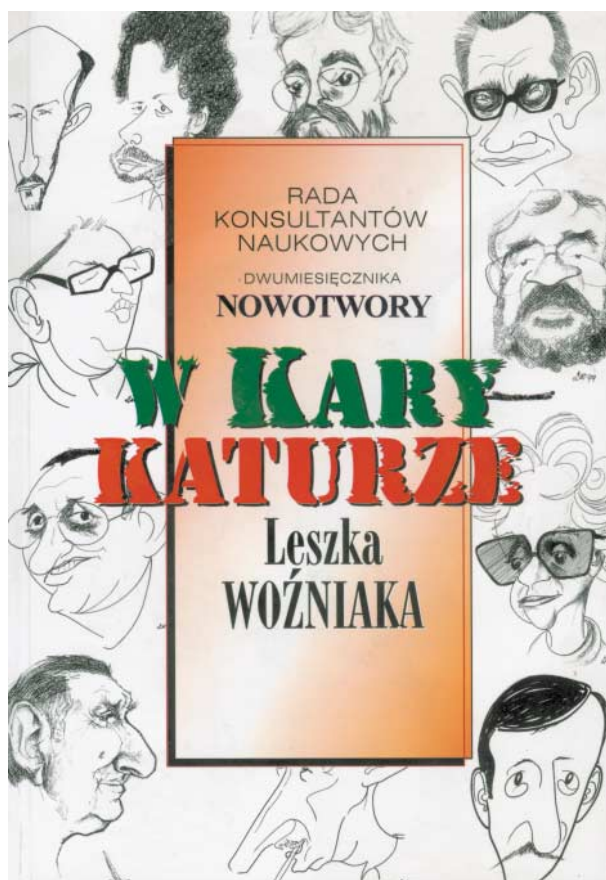

Ryc. 12. Okładka *Nowotworów* w latach 1992-98

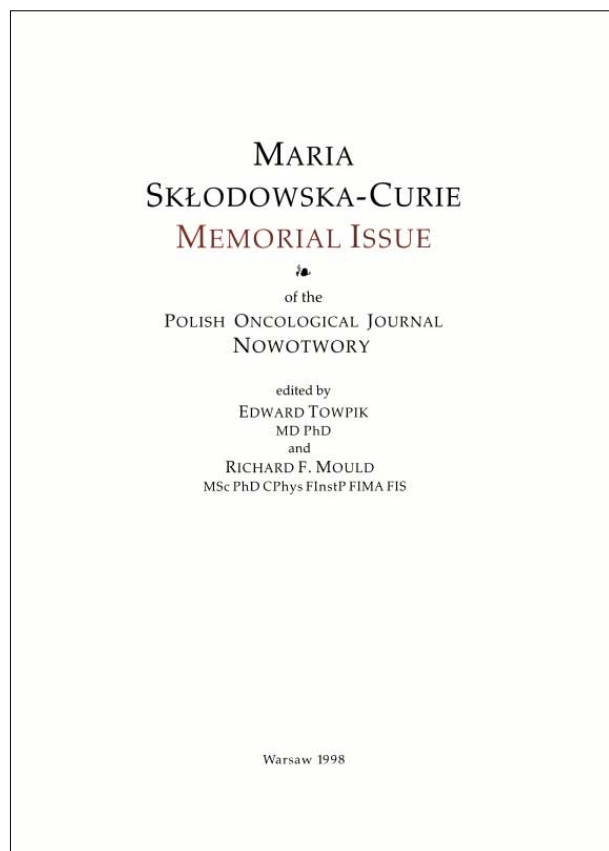
W 1994 roku Redaktorem pisma został – z woli Walnego Zgromadzenia PTO – Edward Towpik (w poprzedniej kadencji – zastępca prof. Meyzy). Rosła liczba nadsyłanych prac – objętość pisma uległa podwojeniu, a w 1998 r. przekształcono je w dwumiesięcznik.

Wprowadzono zasady przygotowywania prac do druku zalecane przez International Committee of Medical Journal Editors (tzw. „Vancouver style”). Tekst tych „zasad”, przetłumaczony w Redakcji, ukazał się po raz pierwszy w języku polskim właśnie na łamach naszego pisma. W roku 1999 zasadniczo zmieniono format i szatę graficzną – na odpowiadające standardom światowym. Wobec konieczności opuszczenia dotychczas zajmowanych pomieszczeń, za życzliwą zgodą Dyrektora Centrum Onkologii prof. Marka P. Nowackiego i Przewodniczącego Rady Naukowej prof. Jana Steffena, uzyskaliśmy nową siedzibę w budynku Zakładów Teoretycznych.

Kolejny, bardzo istotny etap w rozwoju pisma nastąpił w 2001 roku – do Rady Redakcyjnej zaproszono grono wybitnych autorytetów światowych, przekształcając ją w International Editorial Board. Rozpoczęto też druk prac oryginalnych w języku angielskim – był to pierwszy krok w kierunku udostępnienia oryginalnego dorobku polskich autorów międzynarodowej społeczności naukowej. Poszerzono też nazwę pisma uznając, że w dotychczasowym brzmieniu nie byłaby zagranicą jednoznacznie kojarzona z onkologią. Ostatnio, rolę *Co-Editora* przyjął międzynarodowej rangi badacz i redaktor – Dr Richard F. Mould z Wielkiej Brytanii.

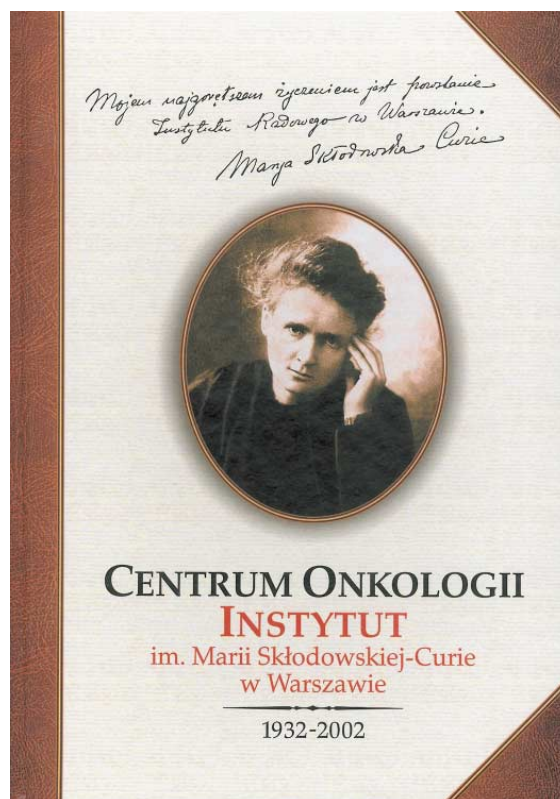
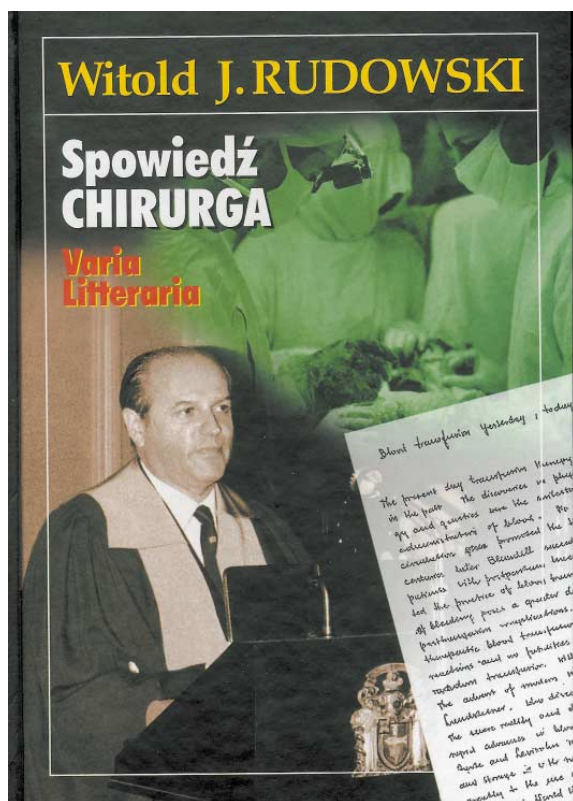
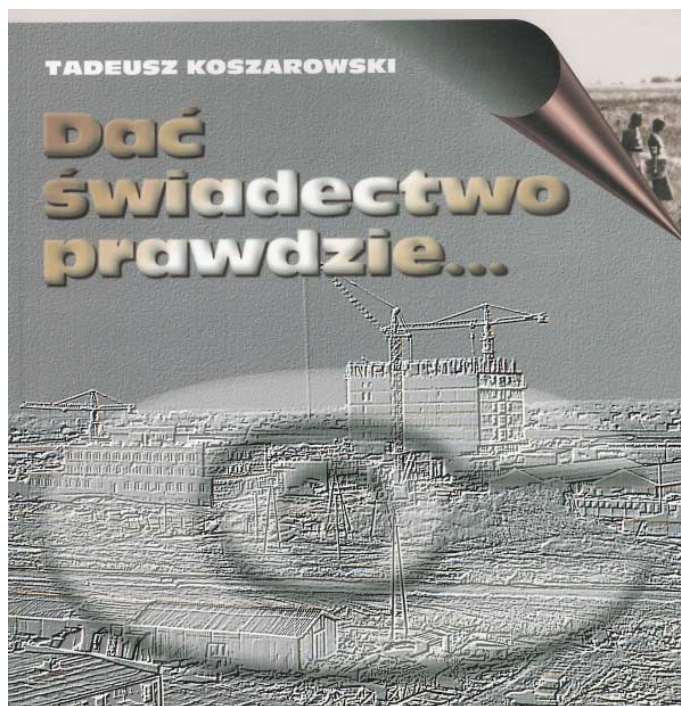
Ryc. 14. Okładka albumu rycin Rada Konsultantów Naukowych dwumiesięcznika *Nowotwory* w karykaturze Leszka Woźniaka

Ryc. 13. Strona tytułowa suplementu *Maria Skłodowska-Curie Memorial Issue* wydanego w 100-lecie odkrycia radu

Dodatkowo publikowane są suplementy. Przykładowo: angiłojęzyczny *Maria Skłodowska-Curie Memorial Issue* – wydany w 1998 r. w 100-lecie odkrycia radu i rozesłany do wszystkich liczących się księgozbiorów medycznych na świecie (Ryc. 13), *Księga Pamiątkowa ku czci Prof. K. Duxa* (będąca *de facto* monografią z zakresu nauk podstawowych w onkologii), *Spis prac opublikowanych w latach 1995-99*, czy księga zjazdowa I Kongresu Onkologii Polskiej, zawierająca ponad 500 streszczeń. W formie suplementów ukazywały się też wybrane rozprawy habilitacyjne, zbiory wykładów Polskiej Szkoły Onkologii i zbiory streszczeń niektórych specjalistycznych zjazdów krajowych.

W Redakcji opracowano też i przygotowano do druku inne wydawnictwa monograficzne: *Dać świadectwo prawdzie...* prof. Tadeusza Koszarowskiego, opisujące ponad dwadzieścia lat starań i – czasem dramatycznych – zmagających do powstania Centrum Onkologii na Ursynowie (wydane w 1998 r. nakładem Społecznego Komitetu Budowy Centrum Onkologii), tom wspomnień, refleksji i esejów prof. Witolda Rudowskiego – *Spowiedź chirurga. Varia litteraria* (opublikowany w 2001 r. nakładem Fundacji im. Jakuba hr. Potockiego) i obszerny, ponad 150-stronicowy informator *Centrum Onkologii Instytut im. Marii Skłodowskiej-Curie w Warszawie* (wydany w 2002 r. nakładem Centrum – w siedemdziesiątą rocznicę otwarcia Instytutu Radowego) (Ryc. 15).

Ryc. 15. Wybrane wydawnictwa książkowe, opracowane i przygotowane do druku w Redakcji w ostatnich latach

Zasadnicze kierunki zmian i rozwoju określa Rada Redakcyjna – współpraca członków Rady z Redaktorem ma charakter stały i roboczy; członkowie Rady stanowią też podstawowy zespół recenzentów napływających prac (o ocenę prac proszeni są oczywiście także inni eksperci). Co pewien czas Rada zbiera się na posiedzeniach plenarnych, na których zapadają najważniejsze decyzje; ostatnie takie spotkanie odbyło się w marcu 2003 roku.

Obecny kształt pisma wyznaczają następujące cele:

- publikowanie najciekawszych prac oryginalnych polskich autorów w języku będącym międzynarodowym językiem medycyny,
- przedstawianie postępów wiedzy światowej w formie wyczerpujących prac przeglądowych (w tym – na zaproszenie) oraz poprzez *Journal Club*,
- integracja środowiska, dokumentowanie jego dokonań i informacja bieżąca (służą temu Kronika, Komunikaty, Listy do Redakcji, Sprawozdania, Varia),
- utrwalanie najważniejszych elementów historii walki z rakiem (przede wszystkim polskiej, ale nie tylko) poprzez publikowanie artykułów, relacji, dokumentów, a także wspomnień o najwybitniejszych odchodzących onkologach,
- przegląd ukazujących się w kraju i zagranicą monografii – poprzez dział Oceny Książek.

Podstawowym zadaniem Redakcji jest tworzenie dobrego, interesującego pisma, odpowiadającego potrzebom polskiego środowiska onkologicznego – na miarę jego potencjału i ambicji.

Edward Towpik
Redaktor

Tekst łączy w sobie fragmenty prac: W. Rudowski „Karta z historii polskiego czasopisma onkologicznego” (*Nowotwory* 1960; 10: 161-175) i E. Towpik „Osiedziesiąt lat *Nowotworów* (1923-2003)” (*Nowotwory J Oncol* 2003; 53: 293-299).

Wykorzystano też artykuły trzech kolejnych Redaktorów, które ukazały się w zeszycie upamiętniającym 70-lecie pisma (*Nowotwory* 1993; 43: zeszyt 2): Witolda Rudowskiego – „70-lecie polskiego czasopisma onkologicznego *Nowotwory* (1923-1993)”, Hanny Kołodziejkiej – „Kwartalnik *Nowotwory* w okresie od 1974 do 1990 roku” i Jerzego Meyzy – „Przed kolejnym dziesięcioleciem kwartalnika” oraz notatkę „Z drukarni... zabierz przygotowane *Nowotwory*... mjr dr Wiktor Kaliciński – sekretarz Redakcji w latach 1929-1939” (*Nowotwory J Oncol* 2003; 53: 434-7), artykuł L. Tarłowskiej i E. Towpika „Instytut Radowy podczas okupacji i Powstania Warszawskiego” (*Nowotwory J Oncol* 2003; 53: 74-86, i „Wspomnienie o prof. dr med. Hannie Kołodziejkiej-Wertheim (1014-2004)” Jana Skołyśzewskego (*Nowotwory J Oncol* 2004; 54: 587-8).